This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.
Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

MORALNA PROSUDBA KOCKANJA

Vladimir Dugalić

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Sveučilišta J. J. Strossmayernu Osijeku
vladimir.dugalic1@gmail.com

UDK 272-42:178.9
https://doi.org/10.34075/cs.61.3.2
Izvorni znanstveni rad
Rad zaprimljen 11/2024.

Kockanje je sin pohlepe i otac očaja.
(Francuska poslovica)

Sažetak

U radu se donosi moralna prosudba kockanja. U tradicionalnim priručnicima moralne teologije igre na sreću nisu smatrane moralnim zlom ukoliko su oblik društvene zabave u okvirima kreposti umjerenosti te se poštuje ugovor kojim se stranke obvezuju da će dati pobjedniku nagradu, isključujući svaki oblik prijevare i prijetvornosti. Danas, međutim, kockanje postaje ozbiljan društveno-socijalni problem jer mnoge osobe, u želji za brzom zaradom, upadaju u oblike patološke ovisnosti. Izgubio se tako izvorni smisao društvene igre, što posljedično zahtijeva i preispitivanje tradicionalne moralne prosudbe. U moralnoj prosudbi potrebno je stoga uvidjeti u kojoj je mjeri kockar izgubio moć kontrole nad samim sobom. Kao i u slučajevima drugih oblika ovisnosti stečena je grešna navika te je važno prosuditi koliko je ovisnik mogao predvidjeti štetne i grešne posljedice stečene navike. Iako je kod ovisnika smanjena mogućnost moralne prosudbe, to ne znači da je oslobođen moralne odgovornosti te je dužan zatražiti pomoć i pristupiti procesu liječenja. U ispovjednoj praksi treba pak postupiti razborito i razlučiti o kakvom kockaru se radi te ne odbiti odrješenje osobi koja se kaje i nastoji se izvući iz pakla kocke. U pojedinim slučajevima, međutim, kada se radi o patološkim kockarima, odrješenje od grijeha mora se uvjetovati obvezom pristupanja liječenju ili pak restitucijom ukoliko je drugome nanesena velika šteta i nepravda.

Ključne riječi: kockanje, ovisnost, moralna prosudba, ispovijed, odrješenje.

Uvod

Sveto pismo tek na nekoliko mjesta spominje kocku i kockanje. U Levitskom zakoniku opisuje se bacanje kocke kako bi se izabrao jarac koji će biti žrtvovan Bogu, a koji će se otpremiti u pustinju kako bi odnio grijehe naroda: „Neka Aron baci kocke za oba jarca te jednoga odredi kockom Jahvi, a drugoga Azazelu. Jarca na kojega je kocka pala da bude Jahvi, neka Aron prinese za žrtvu okajnicu. A jarac na kojega je kocka pala da bude Azazelu, neka se smjesti živ pred Jahvu, da se nad njim obavi obred pomirenja i otpremi Azazelu u pustinju (Lev 16,8-10). Jošua je pak bacio kocku (ždrijeb) kako bi odredio koja će zemlja pripasti pojedinom plemenu: „Ždrijebom su razdijelili baštinu, kao što je Jahve odredio preko Mojsija, među devet plemena i polovinu desetoga plemena“ (Jš 14,2). To je na tragu onoga što je Bog rekao Mojsiju: „Onda zaposjednite zemlju i u njoj se nastanite, jer sam vam je predao da je zaposjednete. Zemlju razdijelite kockom među svoje rodove. Brojnijem povećajte dio, a manjem smanjite. Gdje god kocka padne, bilo za koga, neka je to njegovo, a prema otačkim plemenima dijelite im baštinu” (Br 33, 53-54). Knjiga Nehemijina spominje ždrijeb kako bi se odredilo tko će, a tko neće živjeti unutar jeruzalemskih zidina: „Ostali je narod bacao ždrijeb da od svakih deset ljudi izađe jedan koji će stanovati u svetom gradu Jeruzalemu, dok će ostalih devet ostati u drugim gradovima“ (Neh 11,1). Vrijedno je spomenuti i odlomak iz Knjige Mudrih izreka: „U krilo plašta baca se kocka, ali je od Jahve odluka svaka” (Izr 16,33). U Psalmu 22 nalazi se tekst koji će se preuzeti u Novom zavjetu: „Haljine moje dijele među sobom i kocku bacaju za odjeću moju” (Ps 22,9).

U Novom zavjetu rimski vojnici su bacili kocku kako bi podijelili Isusovu odjeću: „A pošto ga razapeše, *razdijeliše među se haljine njegove bacivši kocku* (Mt 27,35), odnosno: „Vojnici pak, pošto razapeše Isusa, uzeše njegove haljine i razdijeliše ih na četiri dijela - svakom vojniku po dio. A uzeše i donju haljinu, koja bijaše nešivena, otkana u komadu odozgor dodolje. Rekoše zato među sobom: ‘Ne derimo je, nego bacimo za nju kocku pa komu dopane’ - da se ispuni Pismo koje veli: *Razdijeliše među se haljine moje, za odjeću moju baciše kocku*” (Iv 19, 23-24; usp. Mk 15,24-25; Lk 23,34). Apostoli su pak bacili kocku kako bi izabrali onoga tko će zamijeniti Judu: „I postaviše dvojicu: Josipa koji se zvao Barsaba, a prozvao se Just, i Matiju. Onda se pomoliše: ‘Ti, Gospodine, poznavaoče svih srdaca, pokaži koga si od ove dvojice izabrao da primi mjesto ove apostolske službe kojoj se iznevjeri Juda da ode na svoje mjesto’. Onda baciše kocke i kocka pade na Matiju; tako bi pribrojen

jedanaestorici apostola" (Dj 1,23-26). Zanimljiv je i tekst iz Poslanice Efežanima u kojem se ističe kako smo pozvani prispijeti „do jedinstva vjere i spoznaje Sina Božjega, do čovjeka savršena, do mjere uzrasta punine Kristove" kako ne bismo bili „nejačad kojom se valovi poigravaju i koje goni svaki vjetar nauka u ovom kockanju ljudskom" (Ef 4,13-14).

Na tragu biblijskih tekstova koji bacanje kocke, kao i igre na sreću, nisu smatrali nedopuštenim, čak u pojedinim slučajevima i kao izraz Božje volje, u priručnicima moralne teologije kockanje, klađenje i drugi oblici igara na sreću nisu po sebi smatrani moralnim zlom. Kockanje se poimalo kao oblik društvene zabave ukoliko ostaje u okvirima kreposti umjerenosti i poštuje se ugovor kojim se stranke obvezuju da će dati pobjedniku nagradu, odnosno, isključen je svaki oblik prijevare i prijetvornosti.[1] Danas smo, međutim, suočeni s pošasti ovisnosti o kockanju i klađenju, koja nije samo ozbiljan moralni i obiteljski problem, već je i povezana s raznim oblicima kriminalnih radnji poput iznude, ucjene, krađe i zavjere s ciljem stjecanja profita. Stoga je danas potrebno novo promišljanje o moralnoj dopustivosti kockanja, kao i novi pristupi u moralnoj prosudbi odgovornosti samog kockara.[2] U ovom radu nastojat će se ovaj problem osvijetliti iz moralne perspektive te pružiti određene smjernice za ispovjednu praksu. Rad je podijeljen na četiri dijela. U prvom, nastojat će se predočiti tradicionalni nauk o kockanju koji pronalazimo u priručnicima moralne teologije, a u drugom društveno-socijalni problemi s kojima se danas susrećemo. U trećem dijelu pokušat će se dati moralna prosudba ovisnosti i odgovornosti samog kockara, a u zadnjem, četvrtom dijelu, smjernice za ispovjednu praksu.

---

1 Usp. Andrija Živković, *Kršćanske kreposti*, Zagreb, 1942., 268-271; Marin Srakić, *Blago mirotvorcima*, Sabrana djela, sv. V, Đakovo, 2013., 47-52.

2 Usp. Ivan Fuček, *Pravo – Pravda*, Moralno-duhovni život, sv. VIII, Split, 2008., 423-431. Međutim, zanimljivo je primijetiti da se u većini suvremenih priručnika moralne teologije ne raspravlja o kockanju i moralnoj prosudbi ovisnosti. Raspravlja se o ovisnostima o drogama, alkoholu, duhanu, ali o ovisnosti o kocki i općenito o moralnoj prosudbi kockanja se ne govori. Kao primjer možemo navesti: Francesco Compagnoni, Giannino Piana, Salvatore Privitera, *Nuovo Dizionario di teologia morale*, Cinisello Balsamo (Milano), 1990.; Salvino Leone, Salvatore Privitera, *Dizionario di Bioetica*, Bologna, 1994.; Bernhard, Haering, *Kristov zakon*, sv. 3, Zagreb, 1986.; Velimir, Valjan, *Bioetika*, Sarajevo, 2004.; Michele Aramini, *Uvod u bioetiku*, Zagreb, 2009.

1. Tradicionalni moralni nauk o kockanju i igrama na sreću

U starijim priručnicima moralne teologije govor o kocki i igrama na sreću nalazimo u poglavlju koje govori o sedmoj Božjoj zapovijedi i zabrani: „Ne ukradi". Kockanje se promatralo kao ugovorna obveza i grijeh se očitovao u povredi kreposti pravednosti.[3] Tradicionalna moralna teologija ovu problematiku promatra stoga pod vidom *Ugovora na sreću*, odnosno, kao o ugovoru kojim se stranke obvezuju da će dati pobjedniku nagradu ili prilog (loto, lutrija) te, ukoliko se poštuju pravila, ovaj oblik zabavne i društvene igre ne bi trebalo osuditi, jer, po sebi, ne griješi onaj koji pošteno želi zaraditi. U priručniku o kršćanskim krepostima Andrija Živković ističe da se radi o igri kao pogodbi u kojoj će pobjednik dobiti za nagradu neku stvar ili neku svotu novca. Ova igra može biti trovrsna: (1) ždrijeb ili kocka gdje sve ovisi o pukom slučaju; (2) društvena igra gdje sve ovisi o vještini igrača (šah, bilijar) ili (3) mješovita igra gdje uspjeh ovisi i o jednom i o drugom (kartanje).[4]

Igra, sama po sebi, ima za svrhu zabavu, odmor i okrepu, te ukoliko je poštena i ukoliko se radi o umjerenom iznosu koji ne šteti pojedincu, po sebi bi bila dopuštena. Tradicionalna moralka tako navodi i uvjete za pravednu igru: (1) poštivanje pravila igre; (2) bez varanja; (3) da su igrači podjednaki u vještini i znanju; (4) da igri pristupaju slobodno te (4) da igrač ima pravo raspolagati s onime što ulaže. U novije vrijeme se zahtijeva da kockanje ili neka druga igra na sreću bude legalna, odnosno, zakonski odobrena kako bi se isključio rad „na crno". Zanimljivo je i opažanje da ukoliko netko zna da je netko „majstor" i, unatoč tome, pristane na igru, sam snosi odgovornost za moguće gubitke. Također se ističe da nije časno kakva pijanca ili neznalicu navući na karte i „operušati" ga, jer za moralnost se traži pravednost koja isključuje svaku prijevaru i nepoštenje prema onome koji je manje vješt u igri. Ako je jedan od sudionika igre oštećen, šteta mu se mora nadoknaditi. Vrijedno je, međutim, spomenuti opasku sv. Alfonza Liguorskog koji u osobama koji se klade i kockaju ne vidi kršćanski duh te ističe kako iz njih proizlazi duh ispraznosti i raspuštenosti.[5]

U priručnicima moralne teologije navodi se i *oklada* kao ugovor kojim se stranke obvezuju na jedan prinos u prilog onoga čija tvrdnja o nekom događaju bude istinita (ishod utakmice). Ako se poštu-

[3] Usp. Marin Srakić, *Blago mirotvorcima*, 51-52.

[4] Usp. Andrija Živković, *Kršćanske kreposti*, 270-272.

[5] Usp. *Isto*, 271. Vidi: Alfonz M. de Liguori, *Theologia moralis*, sv. III., br. 869.

ju pravila igre, nema razloga za osudu. Naime, oklada nastaje kad dvojica ili više njih u neizvjesnosti o nekoj stvari ili ishodu odrede nagradu onome koji to pogodi ili izvede. Međutim, nije dopušteno kladiti se ako netko zna za ishod. Osim toga, iznos oklade mora biti umjerene svote novca, podjednak za obje strane, jer u suprotnom oklada je protiv pravednosti. Nesigurnost u ishod također mora biti jednaka, jer ukoliko jedna strane posjeduje znanje, tada se radi o prijevari. I nakana mora biti poštena, jer ukoliko je objekt oklade nemoralan (krađa, opijanje) tada to ne može biti predmet oklade. Drugim riječima, oklada se od kockanja razlikuje samo u uzroku zbog kojeg se stječe dobit. U okladi je pobjednik onaj koji je pogodio istinu, a u kockanju onaj koji je imao sreću.[6]

Ovdje se može govoriti i o *lutriji* jer je to pogodba gdje netko za određenu svotu novca stječe pravo da može dobiti neku stvar ili svotu novca ukoliko ga posluži sreća. Po sebi je dopuštena, osobito državna lutrija ili ona koja je pod nadzorom države. Međutim, moraju se poštovati pravila kao i kod drugih oblika igara na sreću. Igra mora biti poštena, slobodna, bez varanja i da je razmjeran omjer između cijene srećke i kupljene nade na dobit.[7] Može se reći da igre na sreću, u duhu tradicionalne moralke, nisu same po sebi moralno zlo ukoliko se shvaćaju kao oblik zabave i poštuje se ugovor kojim se stranke obvezuju da će dati pobjedniku nagradu te je isključen svaki oblik prijevare i prijetvornosti. *Katekizam Katoličke Crkve* ističe: „Svaki način nepravedna uzimanja i zadržavanja tuđega dobra, pa i kad ne protuslovi odredbama građanskog zakona, protivan je sedmoj zapovijedi.“[8] Protivno moralnom redu bilo bi i sudjelovanje u hazardnim igrama, osobito za veće iznose, jer se na taj način griješi protiv pravednosti, a uzrok su i nizu drugih šteta, poput nemara za obitelj i rasipnosti. Osim toga, hazardne igre nerijetko dovode do ovisnosti i samoubojstva.

2. Kockanje kao društveno-socijalni problem

Kockanje, klađenje i drugi oblici igara na sreću danas, međutim, postaju sve veći društveno-socijalni problem jer mnogi upadaju u stanje ovisnosti i tako urušavaju osobno i javno zdravlje. Igrom na sreću smatraju se danas igre u kojima se sudionicima pruža mogućnost stjecanja dobitka u novcu, stvarima ili pravima,

6 Usp. Marin Srakić, *Blago mirotvorcima*, 51.

7 Usp. Andrija Živković, *Kršćanske kreposti*, 271-272.

8 *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994., br. 2409.

pri čemu krajnji ishod igre ovisi o slučaju ili nekom drugom neizvjesnom događaju. Nagradne igre su pak igre koje se priređuju radi promidžbe svojih proizvoda i usluga pod uvjetom da se za sudjelovanje u igri ne traži posebna uplata. Prema *Zakonu o priređivanju igara na sreću i nagradnih igara* razlikuju se četiri skupine igara na sreću. Prva skupina su klasične igre na sreću u kojima sudjeluje veći broj igrača s unaprijed definiranim fondom dobitaka. To su lutrijske igre na sreću unutar kojih se razlikuju četiri podskupine: (1) igre čiji je rezultat uvjetovan izvlačenjem brojeva ili simbola nakon zaključenja prodaje: loto, brojčane lutrije (jednostavna i složena kao i robno-novčana lutrija), bingo, keno, tombola, toto kao i dodatne igre na lotu i totu; (2) igre s unaprijed određenim (rezultatom) dobicima: ekspres lutrije, instant lutrije, druge slične igre; (3) igre čiji je rezultat uvjetovan ishodom natjecanja: sportska prognoza te druge slične igre; (4) igre čiji je rezultat uvjetovan igračevim odabirom puta, redoslijeda odigravanja pojedinih elemenata igre: srećke sa slučajnim odabirom brojeva ili simbola te druge slične igre.

Drugu skupinu čine igre u kasinu, odnosno, igre koje igrači igraju protiv kasina ili jedan protiv drugoga na stolovima za igru s kuglicama, kartama ili kockicama u skladu s međunarodnim pravilima i razne vrste turnira u kojima nije unaprijed određen broj igrača niti je poznat broj uplata (*roulette*, *boulle*, *black jack*, *chemin de fer*, *punto banco*, *mini punto banco*, *carribien poker*, *trente quarante*, *baccarat*, *craps* i sl.). Treća skupina su igre klađenja na rezultate pojedinačnih ili skupnih sportskih natjecanja te igre klađenja na ostale događaje (npr. klađenje na uspjeh plesnih, pjevačkih, glazbenih i sličnih natjecanja). Relevantne studije pokazuju da je u Hrvatskoj upravo sportsko klađenje, uz lutrijske igre, najrašireniji i najdostupniji oblik kockanja. Četvrtu skupinu čine igre na sreću na automatima gdje dobitak ovisi o slučaju (igre na elektromehaničkim, elektroničkim ili sličnim uređajima - automatima za igre) na kojima igrači uplatom određenog iznosa imaju mogućnost ostvarenja dobitka. Naime, automatima za igre s višestrukim ulogom i dobitkom (*multiplayer*) smatraju se mehanički, elektronički ili slični uređaji na kojima igrači uplatom određenog iznosa (žetona, kovanica ili neposrednom uplatom na blagajni, odnosno na automatu) imaju mogućnost pogotka dobitka.[9]

S obzirom na to da se Republika Hrvatska odlučila za liberalan pristup u organizaciji igara na sreću, to se značajno odrazilo na

[9] Usp. Hrvatski sabor, *Zakon o priređivanju igara na sreću i nagradnih igara*, 4. srpnja 2002., čl. 3. Internet: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_07_83_1360.html (14. 3. 2026).

porast dostupnosti igara na sreću, posebno sportskog klađenja i igara na automatima. Posljednjih petnaest godina bilježi se tako ubrzan porast broja prodajnih mjesta za kupovinu listića igara na sreću te osobito sportskih kladionica. Trenutno je u Republici Hrvatskoj više od 6.300 poslovnica koje priređuju igre na sreću, što uključuje automat-klubove, kasina, kladionice, a prednjače samoposlužni aparati za klađenje, njih više od 3.700. Naime, prema dostupnim podacima, u Republici Hrvatskoj je 2023. godine djelovalo 15 kasina, 234 automat klubova (s ukupno čak 7.753 automata) te 4.099 uplatnih mjesta za priređivanje igara klađenja. Razvojem tehnologija proširili su se i modaliteti te mogućnosti sudjelovanja u igrama na sreću tako da je danas u gotovo svim igrama na sreću moguće sudjelovati putem interneta (od kuće), a i kladiti se preko samoposlužnih terminala (tzv. kladomata), koji su najčešće smješteni u ugostiteljskim objektima.[10] Prema službenim podacima procjenjuje se da se 450.000 osoba kocka preko interneta, a prihod koji država dobiva od igara na sreću samo u 2024. godini bio je veći od 354 milijuna eura.[11] Što se tiče same zakonske regulative, Zakonom o igrama na sreću[12] regulirano je tržište igara na sreću, te su sve igre zabranjene mlađima od 18 godina.[13]

Istraživanje provedeno prije desetak godina na uzorku od 4800 osoba, starih između 15 i 64 godine, pokazalo je da oko dvije trećine ispitanika (67 %) barem je jednom u životu igralo neku igru na sreću, a u posljednjih mjesec dana neku igru na sreću igralo je njih 32,5 %. Istraživanje je također pokazalo da muškarci kockaju šest puta više nego žene te da među ispitanicima koji su u posljednjih mjesec dana imali problema s ovisnošću koja je povezana s igranjem igara na sreću dominiraju muškarci (88,2 %) u odnosu na žene (11,8 %). Zanimljivo je uočiti da je među osobama koje su izjavile da su u posljednjih mjesec dana imale problema povezanih s igranjem igara na sreću bilo najviše neoženjenih/neudanih (53,7 %).[14]

---

10 Usp. Hrvatski sabor, Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine, *Narodne novine* (2023) 18, 15. veljače, 34.

11 Usp. http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf. Navedeno prema: Ana Kovačić, Kockanje i klađenje kod mladih, Zagreb, 2019., 6. Internet: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:897111 (14.02.2025.). O maloljetničkom kockanju u Republici Hrvatskoj vidi također: Pino Tuftan, *Kockanje*, 16-21.

12 Usp. *Narodne novine* (2009.) 87; (2013.) 35; (2013.) 158; (2014.) 41; (2014.) 143; (2022.) 114.

13 Usp. Hrvatski sabor, Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine, *Narodne novine* (2023) 18, 15. veljače, 34.

14 Usp. Renata Glavak Tkalić, Geran-Marko Miletić, *Igranje na sreću u općoj populaciji Republike Hrvatske: istraživačko izvješće*, Zagreb, 2012., 67-71. Vidi također: Pino Tuftan, *Kockanje*, Split, 2016., 7.

Prema istraživanju *Zlouporaba sredstava ovisnosti u općoj populaciji Republike Hrvatske* iz 2015. godine, iskustvo u igranju na sreću, makar jednom u životu, ima oko 61 % stanovnika u dobi od 15 do 64 godina. Vrjedniji je podatak o relativnom broju onih koji su igrali igre na sreću posljednjih godinu dana (oko 35 %), a za mjerenje dimenzije problema, indikativan je podatak da je u zadnjih mjesec dana igralo igre na sreću oko 21 % stanovnika navedene dobi. Istraživače je posebno zanimalo koliko je osoba ukupne populacije (u dobi od 15 do 64 godina), radi igre i zabave ili želje za brzom zaradom, završilo u kategoriji onih koji radi toga imaju problem. Tu kategoriju se, posebnim upitnikom sa skalom procjene, podijelilo u tri kategorije: (1) nizak stupanj problema (4,3 %); (2) umjereni stupanj problema (2,9 %) i (3) kockanje uz gubitak kontrole (2,2 %). Istraživanja upućuju da su muškarci pet puta češće u problemu nego žene, a problem je izraženiji u malim i srednjim gradovima i ruralnom području, nego u velikim gradovima. Ipak, 61 % ispitanika ima stav da kockanje nije bezopasan oblik zabave, a oko 35 % ispitanih osoba izjavilo je da poznaje osobu koja je u problemu zbog kockanja.[15]

Ako se promotre oblici igara na sreću, tada je vidljivo da su najčešće igrane igre na sreću među osobama koje u Hrvatskoj imaju ili su imale problema povezanih s ovisnošću o igranju igara na sreću bile kladioničke igre (72,3 %), a potom slijede igre na automatima (42, 4 %), kasino igre s kuglicama, kartama ili kockicama (40 %), loto (25 %), *online* igre (20 %), lutrija (18,8 %), toto (15,6 %), bingo (14,1 %) te keno (4,8 %). Analiziraju li se dobiveni rezultati, osobito zabrinjava porast sportskog klađenja, ali i dostupnost kockarskih kasina s aparatima za kockanje, kao i internet klađenje koje je gotovo nemoguće kontrolirati.[16]

Poseban problem danas predstavlja porast kockanja kod adolescenata. Kada izdvojeno promatramo populaciju mladih (u dobi od 15 do 34 godina), nizak stupanj problema ima njih 4,9 %, umjereni 4,7 %, a ozbiljan stupanj uz gubitak kontrole 3,2 %, dakle, ukupno je 13 % mladih pod rizikom, najviše onih koji koriste kladionice (71 %), zatim automate (50 %), kasino (47 %), lutriju (35 %), bingo (32 %), *online* kockanje (31 %). U svim istraživanjima zabilježen je veći udio mladića koji su izjavili da su u posljednjih 12 mjeseci kockali u bilo kojem obliku, njih 29 % u odnosu na 15 % kod djevojaka što se tiče kockanja, odnosno 13 % mladića i 3,7 % djevojaka je online

[15] Usp. Hrvatski sabor, Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine, *Narodne novine* (2023) 18, 15. veljače, 35.

[16] Usp. Pino Tuftan, *Kockanje*, 8.

kockalo u posljednjih 12 mjeseci. Prema provedenim istraživanjima i nedavnim podacima javnog zdravstva čak 72,9 % hrvatskih srednjoškolaca pokušalo se kladiti, a njih 20 % redovito se kladi i kocka. Naime, oko 5 % odraslih i 6 % mladih ima danas ozbiljan problem s ovisnošću o kockanju, a čak 12,9 % srednjoškolaca zadovoljava kriterije za visoku razinu problema povezanih s ovisnošću o igrama na sreću.[17]

Prema dostupnim podacima u Republici Hrvatskoj trenutačno je 50.000 ovisnika o kocki s tendencijom rasta patološkog kockanja. Kockanje u adolescentskoj dobi postaje tako sve veća i opasnija pojava od samog kockanja općenito te mnogi govore da se već radi o tihoj pandemiji koja trenutno po broju ovisnika nadmašuje ovisnost o alkoholu i drogi.[18] Istraživanja pokazuju kako je intenzivno sportsko klađenje najviše zastupljeno kod učenika strukovnih četverogodišnjih škola, a u manjoj mjeri kod gimnazijalaca. Vrijedno je, međutim, istaknuti da mladi koji se učestalije klade na sportske rezultate u većoj mjeri sudjeluju u svim rizičnim ponašanjima, a posebno su izražena ponašanja kao što su varanje na testu u školi, markiranje i upućivanje na razgovor u školi zbog lošeg ponašanja te konzumiranje alkohola, cigareta, marihuane i ljepila. Riječ je o ponašanjima koja su tipična za razvojnu dob, ali i koja, posebno kada su zastupljena u značajnoj mjeri, zahtijevaju stručnu intervenciju.[19]

I kod odraslih osoba uočava se značajna povezanost kockanja s antisocijalnim poremećajem osobnosti te zlouporabom alkohola i droga. U prilog povezanosti kockanja i konzumacije psihoaktiv-

---

17 Usp. Hrvatski sabor, Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine, *Narodne novine* (2023) 18, 15. veljače, 35.

18 Prema Izvještaju ESPAD-a: „Visoka razina normalizacije kockanja u društvima te kultura kockanja unutar obiteljskog okruženja prepoznati su kao važni pokretači započinjanja s kockanjem kod mladih te usmjeravanja mladih u problematično kockanje". ESPAD 2019 rezultati pokazuju da je kockanje za novac postalo popularna aktivnost među učenicima u Europi, s 22 % ispitanika koji su izjavili da su u posljednjih 12 mjeseci kockali na barem jednu igru (pretežito lutrija). U istom razdoblju 7.9 % učenika kockalo za novac na internetu. Probirni alat za procjenu problematičnog kockanja koji je korišten u anketnom upitniku iz 2019. otkrio je da u prosjeku 5% učenika koji su kockali u posljednjih 12 mjeseci ulazi u ovu kategoriju. Usp. https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/11/MEĐUNARODNA-OBJAVA-REZULTATA_ESPAD-2019_HRV.pdf (14.02.2025)

19 Usp. Neven Ricijaš, Dora Dodig-Hundrić, Aleksandra Huić, Valentina Kranželić, Kockanje mladih u Hrvatskoj - učestalost igranja i zastupljenost problematičnog kockanja, *Kriminologija i socijalna integracija* 24 (2016.) 2., 31-32.; Neven Ricijaš, Dora Dodig-Hundrić, Valentina Kranželić, Sportsko klađenje i druga rizična ponašanja hrvatskih srednjoškolaca, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja* 51 (2015.) 2, 41-56.

nih tvari govori istraživanje provedeno u Sjedinjenim Američkim Državama kojim je u uzorku osoba na metadonskoj supstitucijskoj terapiji (terapija liječenja od ovisnosti o drogama), utvrđena stopa problematičnog kockanja iznosila čak 7 do 16 %, što je značajno više nego kod redovne populacije. Isto tako, istraživanja provedena među odraslim osobama potvrdila su da ovisnici o kockanju češće pribjegavaju kaznenim djelima sa svrhom financiranja kockarskih aktivnosti, njih između 65 % i 89 %. Uočava se da veliki broj osoba koje imaju problem s kockanjem razvijaju poteškoće u obliku **anksioznosti i depresije**, a nerijetko dolazi i do poremećaja osobnosti i pribjegavanju kaznenim djelima.[20] Prema nekim mišljenjima, uzroci koji dovode do ovisnosti o kockanju su, prije svega, potrošački mentalitet, koji uzdiže brzu zaradu te mnogi u kocki vide priliku da omoguće bolji život, ali i nedovoljna osobna odgovornost i samosvladavanje. Suvremeno konzumerističko društvo više ne vrednuje skromnost i odgovornost, nego potiče hedonistički način života te ističe samo prava bez dužnosti. Osobito kod mladih izgrađuje se iskrivljena vizija slobode, a nerijetko put u ovisnost vode i nesređeni međuljudski odnosi te „žrtva" takvih odnosa u kocki nalazi utjehu. U tim slučajevima kockanje postaje sredstvo samoopravdanja, budući da su drugi „krivi" za njegovu nesreću. Kockar se tako proglašava žrtvom i smatra da se svijet mora vrtjeti oko njega.[21]

Ovisnost o kockanju postaje tako izazov za moralnu prosudbu jer je teško uvijek razborito prosuditi nečiju odgovornost za pojedine čine koje počini u stanju ovisnosti, osobito ako se radi o maloljetnim i još uvijek nezrelim osobama. To ipak ne znači da je ovisnik o kockanju oslobođen odgovornosti za svoje postupke jer, dovodeći se u stanje ovisnosti, urušava svoje ljudsko dostojanstvo kao slobodnog bića, a nerijetko dolazi i do gubitka imovine te ovisnik izlaže sebe i svoje bližnje nevolji siromaštva. Može se reći da ovisnost o kockanju urušava sve obiteljske i društvene odnose jer osoba upada u sve veće dugove iz kojih često nema izlaza te pribjegava lažima, krađama, prijevarama, griješeći tako protiv pravednosti i ljubavi prema bližnjemu. Ne treba stoga čuditi što je ovisnost o kockanju povezana i s drugim rizičnim i antisocijalnim ponašanjima.

---

[20] Usp. Neven Ricijaš, Dora Dodig-Hundrić, Aleksandra Huić, Valentina Kranželić, Kockanje mladih u Hrvatskoj - učestalost igranja i zastupljenost problematičnog kockanja, *Kriminologija i socijalna integracija* 24 (2016.) 2., 28-29.

[21] Usp. Bernhard, Haering, *Kristov zakon*, sv. 3., 168-169.

3. Problem ovisnosti i moralna odgovornost

Igranje igara na sreću treba imati svrhu zabave te je kao ponašanje ukorijenjeno unutar gotovo svih društava. S tehnološkim razvojem pojavili su se, međutim, novi oblici igara na sreću, smješteni na interaktivne platforme koje omogućuju kupnju igara koje se mogu koristiti kod kuće i na internetu te su dostupne 24 sata dnevno. U tom smislu, igranje igara na sreću relativno je novo interesno područje u smislu definiranja ovisnosti i pratećih odgovora te zdravstvenih politika. Evidentno je da ovisnost o igranju igra na sreću često prate komorbiditetni psihički poremećaji poput depresivnog poremećaja, anksioznog poremećaja, ovisnosti o psihoaktivnim tvarima te je kod osoba s problemom ovisnosti o kockanju značajno povećan rizik od samoubojstva u odnosu na opću populaciju.[22]

S druge strane, upotreba interneta i računala danas postaje neophodna u svakodnevnom životu ljudi. Uz niz pozitivnih strana i brojnih mogućnosti koje pruža moderna tehnologija i internet, „kod nekih pojedinaca prekomjerno korištenje računala i interneta dovodi do razvoja ponašajnih ovisnosti. Ovisnost o internetu znači njegovo prekomjerno korištenje u obliku koji može uzrokovati poteškoće u svakodnevnom životu, te narušiti fizičko ili psihičko zdravlje. U najvećem broju slučajeva, ovisnost o internetu razvija se vezano uz alate i stranice za internetsku komunikaciju – danas su to posebice društvene mreže te internetske igre. Na ove se načine realne životne situacije socijalnog učenja i psihosocijalnog sazrijevanja, kroz neposredne kontakte s vršnjacima i drugim osobama, zamjenjuju sa značajno interakcijski ograničenm virtualnim kontaktima, kroz koje cjelovito socijalno učenje nije moguće“.[23]

Sve rečeno navodi na zaključak da se danas u moralnoj prosudbi kockanja i igara na sreću moraju promotriti i neki drugi, novi vidovi. Osnivanje kladionica, kockarnica u gradovima, kasina s automatima za igre na sreću te drugih sličnih mjesta, iako su legalna i zakonita, otvaraju nova moralna pitanja. Takva mjesta danas postaju velika opasnost za grijeh jer se često osnivaju radi pohlepe za dobitkom i brzom zaradom bez napora i ozbiljna rada. Takva mjesta postaju bliža grešna prigoda jer podupiru i rasplamsavaju strast za igrom, što nerijetko rađa teškim oblicima ovisnosti o kockanju i drugim igrama na sreću, a često dovode do osiromašenja i razdora u obitelji, nebrige i zanemarivanja odgoja djece pa sve

[22] Usp. Hrvatski sabor, Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine, *Narodne novine* (2023) 18, 15. veljače, 41.

[23] *Isto*, 30.

do rastave, ali i očaja i samoubojstava gubitnika. Sve to navodi na nova promišljanja o moralnoj odgovornosti onih koji se upuštaju u igre na sreću, osobito o grešnosti kockanja i klađenja. Ne može se zanemariti činjenica da kockanje i klađenje, ali i drugi oblici igara na sreću, najčešće završavaju u ovisnosti i uzrokuju mnoge društveno-socijalne probleme.

Katekizam Katoličke Crkve, iako promatra igre na sreću pod vidom sedme Božje zapovijedi, kaže: „Igre na sreću (kartanje, itd.) i oklade nisu same po sebi protivne pravdi. One postaju moralno neprihvatljivima kad lišavaju osobu onoga što joj je nužno za namirenje vlastitih i tuđih potreba. Igračka strast može postati teškim robovanjem. Nepravedno se kladiti ili varati na kartama težak je grijeh, osim ako je nanesena šteta tako laka da je onaj kome je učinjena ne može razumno smatrati važnom."[24] Ovdje je važno uočiti da *Katekizam* spominje ovisnost koja se rađa iz igračke strasti te to promatra kao oblik robovanja, što pak ne nalazimo u tradicionalnim priručnicima moralne teologije. U moralnoj prosudbi stoga nije dovoljno samo promatrati je li se poštovalo načelo pravednosti (objekt), nego se mora promotriti i sama osoba koji se upustila u iskušavanje sreće (nakana). U moralnoj prosudbi osobe koja ima problem s ovakvom ovisnošću potrebno je, prije svega, uvidjeti u kojoj mjeri ona gubi moć kontrole i smanjuje kritičnost subjekta, oduzimajući mu slobodu i sposobnost djelovanja i mišljenja. Prije konačne moralne prosudbe potrebno je, međutim, razlučiti razne tipove kockara jer nije kod svih jednaka težina grešnosti.

3.1. Tipovi kockara

U svrhu ispravne prosudbe moralne odgovornosti važno je, prije svega, uočiti o kojem se tipu kockara radi. Danas se razlikuje barem šest tipova kockara.[25]

(1) *Društveni (socijalni) kockar* je osoba koja radi društva, zadovoljstva, razonode i rekreacije, u slobodno vrijeme povremeno kocka uz mali ulog. Važno je istaknuti da takva osoba samo manji dio slobodnog vremena provede u kockanju. Glavni motiv nije mu dobitak novca, nego zabava i osjećaj pobjede. Ne zadužuju se, niti nastoje da narednih dana kroz novo kockanje vrate izgubljeni novac. Gubili ili dobivali, sudjeluju iznosom novca koji su unaprijed dogovorili. Kad osjete potrebu za nastavak igre i povratak izgubljenog novca, odustaju od igre dok ih taj nagon

[24] *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2413.

[25] Navedeno prema: Pino Tuftan, *Kockanje*, 13-15.

ne prestane progoniti. Kod ovog tipa kockara ne može se govoriti o težoj moralnoj odgovornosti jer sve ostaje unutar kreposti umjerenosti. Međutim, već i ovaj tip kockara upućuje na opasnost kocke, jer ako ne uspiju, lako postaju ozbiljni društveni kockari te nisu lišeni određene moralne odgovornosti.

(2) *Ozbiljni društveni kockari* nalaze u hazardnim igrama osnovni oblik zabave i rekreacije te sve slobodno vrijeme provode u kockanju. Iako često kockaju, drže se unaprijed određenih eventualnih gubitaka. Dobivali ili gubili, ne povećavaju niti ne smanjuju dogovoreni ulog. Svi se toga drže, a gubitnik ustupa mjesto drugom igraču i nastavlja zdušno promatrati. S obzirom na veći broj gubitnika i izmjene igrača, pojedinac ponekad osvoji velik dobitak. Ako stekne uvjerenje da većim ulaganjem može dobiti više, lako prelazi u problem kockara.

(3) *Problem kockari* u početku su oprezni, taktiziraju, a kad ih obuzme kockarska strast, odustaju od vlastitih kriterija i potpuno se predaju kocki. Kad dobivaju, povećavaju ulog da bi dobili još više, a kad gube, čine to isto kako bi vratili izgubljeno. Oni ugrožavaju sebe, svoju djecu i obitelj jer često prokockaju plaću ili se puno zaduže. Izmjene gubitaka i dobitaka stalne su. Svaki gubitak budi nadu u povratak uloženog, a s dobitkom, osobito većim, njegovi apetiti i očekivanja rastu. Ta promjena ponašanja i pohlepa postupno ga transformiraju u patološkog kockara. Problem kockari najčešće imaju povećan rizik od raznih psihijatrijskih poremećaja i antisocijalnih poremećaja osobnosti, skloni su zloporabi ovisnosti o duhanu, alkoholu i drogama. U nadi i uvjerenju da će im se kockarska sreća "osmjehnuti" i da će dobiti velik novac, skloni su pronevjeri i zaduživanju kod raznih lihvara, očekujući dobitak kojim će podmiriti svoja dugovanja. Kad ih sreća "iznevjeri", pojedinci počine samoubojstvo.

(4) *Patološki kockari* su osobe s kompulzivnom potrebom kockanja. Ne mogu obuzdati svoj poriv i nagon za kockom. Kad gube, uvjereni su u dobitak već u sljedećoj partiji, a kad dobivaju, drže da je to uvod u pravo bogatstvo. U prvom slučaju srljaju u dugove, a u drugom gube i ono što su već "imali u džepu". Takve osobe ne misle na obitelj te obuzeti kockarskom strašću, zanosom igre i iluzijom o velikom dobitku, ulažu i obično gube cijelo imanje.

(5) *Profesionalni kockari* bave se kockom u obliku zanata i to im je glavni izvor prihoda. Obično su dobro ovladali "zanatom" i slove za vrsne kockare. Kad čuju za osobe koje imaju novac i da su, usto, voljne kockati, stoje im na "usluzi" i brzo im "isprazne" džepove.

(6) *Kriminalni kockari* (varalice) u osnovi su osobe s disocijalnim poremećajem osobnosti. Za razliku od drugih tipova kockara, oni nemaju namjeru ponovo ulagati u kockanje novac koji su dobili ilegalnim ili kriminalnim načinom kockanja. Njihovo ponašanje često ima više veze s prijevarom nego s kockanjem.

Iz prikaza pojedinih tipova kockara očito je da osim *društvenog (socijalnog) kockara* koji to čini iz zabave i ostaje unutar granica kreposti umjerenosti, iako se i on izlaže riziku ovisnosti, svi drugi tipovi snose tešku moralnu odgovornost za svoje čine. *Profesionalni* i *kriminalni* kockari griješe pak protiv kreposti pravednosti služeći se prijevarom i iskorištavanjem naivnosti drugih igrača. *Ozbiljni društveni kockar* upušta se u nedopuštene hazardne igre dovodeći sebe i svoje bližnje u veliku opasnost, a kod *problem kockara* se razvija grešna navika koja najčešće prelazi u *patološki oblik kockanja* i tešku ovisnost. Međutim, može se ovo promatrati i iz druge perspektive. Često se radi o pokušaju da se netko obogati iskorištavajući tuđe poroke, osobito navezanost i ovisnost o kockanju. Također, nepravedno je bogatiti se dok drugi zbog toga osiromašuju. Ne smije se zanemariti ni činjenica da je danas u porastu broj onih koji se kockaju ili klade, osobito među mlađom populacijom, što dovodi do povećanja broja ovisnika o kockanju i drugim igrama na sreću, a istodobno (in)direktno utječe i na stvaranje mentaliteta nadmetanja i konkurencije te nastojanja da se zaradi novac na bilo koji način, bez obzira na izvor tog novca. Na taj način u društvu nestaje granica između onoga što je (ne)dopušteno, pa više nije jasno što je dobro, a što je zlo. Zapravo tu je pomiješano više grijeha: od gramzljivosti, nepoštenja, rasipnosti, nebrige za moralne vrijednosti, kvarenje karaktera, stvaranje grešnog mentaliteta i grešnih struktura pa sve do prekomjernih dobitaka na račun siromašnih kojima se u ime pravednosti taj novac mora vratiti jer je često nepošteno stečen.[26]

3.2. Ovisnost o kocki

Za razliku od navike kod koje još uvijek zadržavamo kontrolu, ovisnost je gubitak kontrole nad vlastitim činima. Ako promotrimo samu riječ „ovisnost“ uočavamo prijedlog „o“ i glagol „visjeti“, što označava da čovjek o nekome ili o nečemu visi. Značenje te riječi upućuje na nesposobnost za slobodu, nemoć da se čovjek oslobodi svoje zarobljenosti u neki vid ovisnosti. Danas stoga razlikujemo ovisnost kao prirodni odnos (o Bogu, roditeljima, prijateljima,

[26] Usp. Ivan Fuček, *Pravo – Pravda*, 425.

prirodi), što je nešto po sebi razumljivo i normalno, od ovisnosti kojoj je uzrok bolest.[27] U tom je smislu 1980. godine donesena prva službena medicinska klasifikacija kockanja kao bolesti (F63 0) te se ovisnost o kocki ili patološko kockanje danas prihvaća kao psihički poremećaj. Ova ovisnost je svrstana u poremećaje kontrole nagona i definirana je kao nesposobnost suzdržavanja od izvođenja nekog nagona opasnog za sebe ili druge. Taj nagon je obično obilježen povećanom napetosti prije kockanja te osjećajem olakšanja i zadovoljstva za vrijeme i nakon izvršenja radnje koja je bez vidljivog motiva, a kojom je osoba stalno preokupirana.[28] Može se reći da se danas sve vrti oko zadovoljenja potrebe za smanjenjem napetosti te osjećaja ugode nakon izvršenog čina kockanja. Ponekad se nakon tog osjećaja ugode i zadovoljstva može pojaviti žaljenje, predbacivanje ili osjećaj krivnje, ali to nije uvijek slučaj. Vrijedno je istaknuti da postojanje ove ovisnosti u obitelji povećava sklonost kockanju.

Danas, međutim, ne postoje točno definirani uzroci ovisnosti o kocki, nego se više govori o kombinaciji bioloških, genetskih, psiholoških i socijalnih čimbenika. Može se reći kako na čovjekovo ponašanje utječu razni čimbenici, poput odgoja, naslijeđenih sklonosti, ali i određena raspoloženja, osobito pod utjecajem društvene sredine, koja mogu kod pojedinca stvoriti fiksne sudove, određene sklonosti, nedovoljnu vlast nad psihičkim mehanizmima. Na čovjekovo ponašanje utječu i razni psihološki i podsvjesni kompleksi, poput podsvjesne težnje (napetosti) koja se može buditi iz raznih „potiskivanja“, osobito seksualnog, društvenog ili duhovnog problema.[29] Da bi se kockanje moglo definirati kao patološko, ono se mora pokazivati u najmanje pet od navedenih deset simptoma u posljednjih 18 mjeseci: (1) zaokupljenost kockanjem (učestalo prepričavanje kockarskih događaja, planiranje budućih kockarskih pothvata ili smišljanje načina da se dođe do novca za kockanje); (2) potreba za sve većim ulozima ili rizicima kako bi se postigla željena razina uzbuđenja; (3) učestali napori da se kontrolira, smanji kockanje ili prestane s njim; (4) nemir i razdražljivost prigodom pokušaja smanjivanja ili prestanka kockanja; (5) kockanje kao način bijega od problema ili ublažavanje nekih neugodnih raspoloženja (depresije, osjećaja krivnje, bespomoćnosti); (6) nakon gubitka novca na kockanju kockar se često vraća slijedećeg dana kako bi ga nadoknadio; (7) laže prijateljima i članovima obitelji kako bi se prikrio stupanj uvučenosti u kockanje; (8) nezakonita djela kao što su kra-

[27] Usp. Tomislav Ivančić, *Ovisnost i sloboda*, Zagreb, 2000., 50.

[28] Usp. Pino Tuftan, *Kockanje*, 9-11.

[29] Usp. Tomislav Ivančić, *Ovisnost i sloboda*, 57-61.

đe, krivotvorenja, prijevare, pronevjere kako bi se financiralo svoje kockanje; (9) ugrožavanje ili gubitak važne veze, posla, obrazovne ili poslovne mogućnost zbog kockanja; (10) oslanjanje na druge za nabavljanje novca kojim bi se olakšala očajna financijska situacija prouzročena kockanjem.[30]

U svjetlu navedenih kriterija osobe visokog rizika za razvoj problematičnog kockanja kockaju ponavljano i učestalo te imaju jedan ili dva od navedenih problema povezana s kockanjem. Problematični kockari kockaju učestalo i imaju tri ili četiri problema u svezi s kockanjem prema gore navedenim kriterijima i spadaju u visoko rizične kockare koji, ako se ne zatraži stručna pomoć, mogu vrlo brzo prijeći u patološke kockare. Granica je nevidljiva, a sami kockari često navode da ne znaju kada se to dogodilo. Osnovna karakteristika poremećaja nagona i navika, prema definiciji, upravo je nesposobnost suzdržavanja od izvođenja nekog poriva ili nagona koji je opasan za druge ili za samu osobu i koji je obično obilježen ugodom, nakon što se izvede. Ovisnik više nije sposoban slobodno odlučivati, iako u svom srcu duboko čezne za slobodom. Osjeća da je u njemu neka viša sila koja ga zarobljava te kada i pokuša riješiti se te zarobljenosti, doživljava da je preslab raskinuti te okove. Kada se i odluči da neće više kockati, osjeća da ta odluka ne pokreće njegove sile, da ga moći duše i tijela ne slušaju. Ovisnik zapravo dolazi do granice kada više nema povratka. Previše je uložio da bi sada stao na pola puta i odustao te kada počne gubiti ulaže sve veće svote, sve dok potpuno ne propadne. Na taj način usmjerava svoj život prema samouništenju, odnosno, upada u tzv. „situaciju mišolovke".[31] Ovisnici često doživljavaju da se u njima nešto slomilo, a vrlo često ih progoni strah, depresija, rezignacija. Može se čak reći da je ovisnik o kocki žrtva vlastitih čina jer u svojoj nutrini često osjeća da je iznutra truo, nedostojan imena čovjek. Taj osjećaj slomljenosti i nedostojnosti, a kod vjernika i osjećaj da više nema dostojanstvo Božjeg djeteta, može kod ovisnika stvoriti i osjećaj užasa te gubitak potpunog samopoštovanja. A to je put prema potpunoj duhovnoj i materijalnoj propasti.[32]

---

30 Usp. Pino Tuftan, *Kockanje*, 9-10.

31 Usp. Mihaly Szentmartoni, S*veta ispovijed. Osobno doživljeno spasenje*, Zagreb, 2017., 104-108.

32 Usp. Tomislav Ivančić, *Ovisnost i sloboda*, 60-68.

3.3. Moralna prosudba ovisnosti

Za moralnu prosudbu važno je uočiti koliko je neka osoba koja je stekla ovisnost o kockanju bila slobodna u svom djelovanju, odnosno, koliko je djelovala pod utjecajem psihičkog poremećaja. Također je važno uočiti je li osoba stekla grešnu naviku, odnosno stalnu sklonost prema kockanju očitovanu izvršavanjem, ponavljanjem jednih te istih čina. Moralna teologija oduvijek ističe da *čovjek može nekad biti neslobodan u izvršenju čina*, osobito u slučaju kad netko boluje od psihičkih bolesti ili je pod utjecajem psihičkih dinamizama te da o tome ovisi i prosudba njegove odgovornosti za počinjeno djelo. Može se dogoditi da netko nešto *čini*, ali ne slobodno ili s umanjenom slobodom. Stjecanje navike može dovesti i do toga da netko nešto čini pazeći samo na neke motive koje moralno prosuđuje, a da pri tome zanemaruje suprotne. Stečena navika može stoga dovesti do psihološkog ili psihomotoričnog habitusa, poput kockanja, i omogućiti da se netko lakše, bez velikog razmišljanja, odlučuje na određeni čin. Važno je stoga naglasiti da ono što se čini iz navike najčešće se čini s manje razmišljanja i s manje slobode, a nekad bez razmišljanja i bez slobode.

Možda će se nekome učiniti da se tako oslobađa pojedinca od moralne odgovornosti za čine koje je počinio iz grešne navike. Ipak tomu nije tako. Iako jedva da postoje čini koji bi proizlazili iz *čiste* slobodne volje te kao takvi bili savršeni ljudski čini, to ipak ne znači da razni utjecaji koji umanjuju slobodu oslobađaju čovjeka od svake moralne odgovornosti. Često su ti utjecaju takvi da ne oduzimaju nužno u činu onaj stupanj slobode koji se traži da on bude nesavršeno ljudski čin. Važno je stoga naglasiti da i u tim činima postoji sloboda s obzirom na prosudbu mogućih posljedica koje će proizaći iz određenog čina, koji, doduše, u sebi neće biti potpuno slobodni, ali će možda biti slobodni u uzroku. Pojednostavnjeno rečeno, kod grešne navike se mora govoriti o moralnoj odgovornosti *in causa*, odnosno, prosuditi koliko je kockar mogao predvidjeti štetne i grešne posljedice stečene navike.[33]

Iako se ovisniku o kocki ne može pripisati aktualna volja u činima koje izvršava, jer se često radi o bolesniku, i njegova osobnost nije više slobodna, što se očituje u neodoljivoj privlačnosti prema kockanju, on je odgovoran u onoj mjeri u kojoj nije prikladno prosudio moguće posljedice stjecanja navike i ovisnosti o kocka-

[33] Usp. Marin Srakić, Život biraj!, Sabrana djela, sv. 4, Đakovo, 2013., 141-142; Angel Rodriguez-Luño, *Scelti in Cristo per essere santi*, Morale speciale, sv. III., Roma, 2008, 320.

nju te u mjeri u kojoj nije zatražio pomoć u liječenju od ovisnosti. Drugim riječima, kockar je odgovoran ako slobodno stvara naviku (habitus) i slobodno zanemari suzbiti zli habitus. Pri tome je važno reći da ukoliko netko nakon liječenja ponovo nastavi s kockanjem tada se takva osoba mora smatrati potpuno odgovornom za sve posljedice. Naime, kada čovjek slobodno i svjesno ulazi u opasne i nepoznate prakse, sam je krivac za svoje ovisništvo i stradanje, osobito za svoje duhovno propadanje, ali i uznemiravanje bližnjih i okoline.[34]

U konačnici, iako se dopušta utjecaj mnogih uzroka koji utječu na smanjenje slobode u činu djelovanja, a time i na smanjenje moralne odgovornosti, to ne znači da se osoba oslobađa svake moralne odgovornosti. Unatoč svemu, svatko je obvezatan razumski težiti prema tome da postigne osobnu vlast nad svakim područjem svoga bića. Samo na taj način osoba može biti slobodna i izbjegavati u vlastitim činima zlo te osobno ostvarivati dobrim činima dobar temeljni izbor i konačnu svrhu svoga života. Kada je sloboda umanjena određenom ovisnošću, razaraju se sve strukture čovjekova bića, jer bit ovisnosti i jest nemoć slobode. Liječenje od ovisnosti mora stoga poći upravo iz središta osobnosti, iz njezine duhovne dimenzije gdje je smještena sloboda. Kad je sloboda oslobođena, moguće je i sve drugo razoreno obnoviti i liječiti. Nužno je poći od razine duha i egzistencije.

3.4. Obveza liječenja i otklanjanja grešne prigode

Ovisnost o kocki, osobito njezin patološki oblik, jest bolest koja zahtijeva, prije svega, liječenje. Može se reći da je obveza liječenja moralna dužnost kako bi se osoba oslobodila svoje ovisnosti. Međutim, svaki oblik liječenja ovisnosti mora poći ne samo od psiho-somatskog i socijalnog vida, nego i od čovjekove duhovno-egzistencijalne razine budući da je najčešće uzrok ovisnosti upravo neprihvaćanje samog sebe. Zato se svako liječenje ne odvija samo klinički nego i na kognitivno-emocionalnoj razini, jer je ovisniku potrebno pružiti uvjerenje ne samo da će se osloboditi od ovisnosti, nego i od problema koji su do nje doveli. Čovjek je, naime, ujedinjena cjelina, duhovno-duševno-tjelesno biće, te je nužno potrebno uključiti sve dimenzije čovjeka u liječenje od ovisnosti, što uključuje i duhovnu dimenziju. Upravo vid duhovne terapije može pružiti ovisniku dodatnu snagu duha, stavljajući pred njega motivacije koje su transcendentne i koje mu pružaju ufanje u Božju prisutnost

[34] Usp. *Isto*, 148-149.

i osjećaj Božje ljubavi i praštanja. Dajući ovisniku smisao života i osnažujući njegovu vjeru u Božju pomoć, on stječe dodatnu snagu duha koja je često snažnija od tjelesnih i psihičkih iskustava. Drugim riječima, što snažnije osnažimo vjeru u ovisniku, to će on biti snažniji i uspješniji u oslobađanju od vlastite ovisnosti. U tom procesu molitva ima značajnu ulogu jer ovisnika stavlja u odnos s Bogom koji ga sluša i govori te se na taj način uspostavlja komunikacija i ovisnik stječe povjerenje da mu je Bog blizu i pomaže.[35]

Neće se pogriješiti ako se kaže da je ovisnost svojevrsna kriza vjere te je ona i temelj za oslobođenje od ovisnosti. Povjerenje je ponajprije čin čovjekove duše kojom on nešto nekome vjeruje, a potom i relacija prema nekoj osobi kojoj vjeruje, prije svega Bogu, i kojem se životno predaje. Vjere je i sadržaj koji čovjek nekome vjeruje te analiza čina vjere pokazuje da je za borbu protiv ovisnosti potrebno probuditi povjerenje u ovisniku, zatim mu pomoći da može vjerovati Bogu koji je ljubav te napokon povjerovati da će ga Bog osloboditi njegove ovisnosti i oprostiti mu krivicu. Stoga, nije nevažno spomenuti da često dodatnu poteškoću u prevenciji i liječenju od ovisnosti predstavljaju društvene predrasude i stigmatizacije, a nije rijedak slučaj da i sama obitelj stigmatizira svoga člana te tako samo produbljuje njegov problem s ovisnošću. Ovisnik o kocki mora, prije svega, osjetiti da je prihvaćen i da mu se iskazuje pozornost te na taj način valja potaknuti u njemu zdravo poštovanje samog sebe.[36] To je nužna pretpostavka „za presudno umijeće otkrivanje vlastitih nutarnjih izvora snage. Oboljeli moraju tijekom procesa odvikavanja i liječenja doći do čvrste odluke o potpunoj apstinenciji".[37] S tog razloga se danas sve više naglašava kako je u proces liječenja od ovisnosti nužno uključiti cijelu obitelj, to više što nerijetko pomoć ne treba samo osoba koja ima problem s kockanjem, nego i cijela obitelj. Upravo tu se otvara prostor djelovanja Crkve i pastoralnog pristupa problemu ovisnosti.[38]

Može se reći da uspjeh terapije odvikavanja ovisi ponajprije o tome je li uslijedilo duhovno ozdravljenje od sklonosti prema kockanju. Samo liječenje, međutim, nije dovoljno, nego je potrebno izbjegavati grešne prigode, jer iskustvo pokazuje da i nakon liječenja

---

35 Usp. Tomislav Ivančić, *Ovisnost i sloboda*, 69-74.

36 Kao i kod liječenja od alkoholizma ovisnik o kocki mora biti prihvaćen i podržan od zajednice jer mu se samo tako može dati motivacija za oporavak. Usp. Michele Aramini, *Uvod u bioetiku*, 352-353.

37 Bernhard, Haering, *Kristov zakon*, sv. 3, 170.

38 Usp. Enrico Larghero, Giuseppe Zeppegno (ur.), *Dalla parte della vita*, sv. II., Torino, 2008., 260; Tomislav Ivančić, *Ovisnost i sloboda*, 75-80.

ostaje želja za kockom te i sama blizina kladionica ili kockarnica može ponovno potaknuti na kockanje. Moralna teologija oduvijek razlikuje daljnju i bližu grešnu prigodu. Daljnjom se smatra ona koja samo lako utječe na mogućnost grijeha, a bližom ona u kojoj ljudi redovito padaju i koja, kao takva, predstavlja tešku opasnost da će osoba griješiti. Ne ulazeći u daljnja pojašnjenja, dovoljno je reći da je grešna prigoda pogibao ili vanjski rizik da čovjek počini grijeh, odnosno, ona otvara mogućnost da se čovjek prepusti grijehu. Moralna teologija stoga ističe da čovjeku nije dopušteno izvrgnuti se bližoj grešnoj prigodi, odnosno veoma teškoj, bez veoma teškog razloga. Čovjek je dužan iz vjernosti prema svom pozivu izbjegavati tzv. slobodnu grešnu prigodu, tj. koju može lako otkloniti. Ukoliko se radi o nužnoj bližoj grešnoj prigodi, tj. onoj koju ne može bez teškog zla za sebe otkloniti, tada je ovisnik dužan molitvom i drugim sredstvima pretvoriti je u daljnju prigodu. U praksi to može značiti da ovisnik o kocki ishodi zabranu ulaska u kasina ili kockarnice, ne posjećuje mjesta gdje se u blizini nalaze automati za igre ili kladionice ili pak na računalu onemogućiti pristup igrama na sreću i mogućnosti internet klađenja.[39]

3.5. Odgovornost vlasnika kladionica, kockarnica te države

Promatrajući suvremeni način života i razvoj tehnologija, može se reći kako svaki pojedinac može u određenom životnom razdoblju biti pogođen nekim oblikom ovisnosti. „Njima možemo biti izloženi bilo zbog životnog stila, bilo zbog osobnih, profesionalnih i društvenih poteškoća s kojima se suočavamo u životu. Stoga se pitanju ovisnosti više ne može pristupati isključivo s gledišta pojedine tvari, već je potrebno kreirati sveobuhvatniji pristup i odgovor koji sagledava ovisnosti i ponašajne ovisnosti u cjelini. Ovisnosti su posljedica interakcije između više bioloških, mentalnih, obiteljskih, ekonomskih, društvenih i okolišnih čimbenika.“[40] Politike prema svim vrstama ovisnosti suočene su stoga s nizom izazova koji se reflektiraju „u demografskoj tranziciji, društvenim promjenama, starim i novim oblicima ovisnosti i s njima povezanim novim obrascima korištenja ilegalnih i legalnih sredstava ovisnosti te pojavi cijelog niza ponašajnih ovisnosti. Stoga, strateški pristup mora biti usmjeren ne samo na ovisnosti, nego i na oblike visoko-rizične

[39] Usp. Marin Srakić, *Moja je savjest čista*, Sabrana djela, sv. 2, Đakovo, 2013, 385-386.

[40] Hrvatski sabor, Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine, *Narodne novine* (2023) 18, 15. veljače, 29.

uporabe različitih sredstava ovisnosti te na ponašanja koja štetno utječu na zdravlje i razvoj pojedinca, čak i onda ako one ne vode nužno u ovisnost."[41]

U govoru o ovisnosti o kockanju ne smije se zaboraviti odgovornost vlasnika kladionica i drugih mjesta za igre na sreću kao i ulogu medija u oglašavanju igara na sreću. *Katekizam Katoličke Crkve* ističe kako „sedma zapovijed zabranjuje čine ili pothvate koji, iz bilo kojeg razloga, sebičnoga ili ideološkoga, trgovačkoga ili totalitarnoga, vode k *zarobljavanju ljudskih bića*, nepriznavanju njihova osobnog dostojanstva, njihovoj prodaji ili zamjeni kao da su trgovačka roba. Grijeh je protiv osobâ i njihovih temeljnih prava nasiljem ih svoditi na uporabnu vrijednost ili na izvor dobitka".[42] Stoga su moralno odgovorni i oni koji (ne)namjerno dovode osobu u stanje ovisnosti. To se osobito odnosi na vlasnike kockarnica i drugih mjesta za klađenje i za igre na sreću, ali i na oglašivače, a osobito na influencere koji na društvenim mrežama promiču kockanje i druge igre na sreću. Važno je otkloniti i svaku mogućnost sablazni te se ne preporučuje da župne zajednice primaju donacije, makar i u dobrotvorne svrhe, od kockarnica i vlasnika drugih mjesta za igre na sreću. Ovdje se može primijeniti načelo da cilj ne opravdava sredstvo jer je često stečena zarada iz koje se donira novac dobivena na nesreći drugih, osobito onih koji su upali u ovisnost o kockanju.[43]

Neće se pogriješiti ako se kaže da tešku sablazan čine oni koji podižu kockarnice, kladionice ili druga mjesta za igre na sreću, kao i svi oni koji su s tim sporazumni dajući svoj pristanak te oni koji to podupiru. Takvo se sudjelovanje ne može opravdati ni velikom vremenitom dobiti iz koje dio dobiti po zakonu ide državi za društvene i karitativne svrhe, a sam vlasnik pomaže razne humanitarne akcije. Dobro koje bi eventualno proizašlo iz prihoda od kockanja i klađenja, ne može opravdati način na koji je taj novac dobiven, najčešće stečen na tuđoj nevolji. Dobra svrha ne može opravdati loše sredstvo, odnosno, ne smije se činiti zlo da se postigne dobro.[44]

Mora se reći da moralnu odgovornost ima i država jer je dužna zakonodavnim odredbama udaljiti kockarnice, kasina i druga mjesta za igre na sreću, odnosno mjesta koja mogu izazvati ovisnost o kockanju, od odgojnih i obrazovnih ustanova i tako preventivno djelovati na suzbijaju ovisnosti, osobito kod mladih ljudi. Takvim

41 *Isto*, 30.

42 *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2414.

43 Usp. Ivan Fuček, *Pravo – Pravda*, 425-426.

44 Usp. *Isto*, 430-431.

se odredbama barem na određeni način otklanja bliža grešna prigoda. Na žalost, u Republici Hrvatskoj „ne postoji sustavno praćenje pojavnosti poremećaja izazvanih igranjem igara na sreću. Sustavnih epidemioloških praćenja trendova pojavnosti osoba koje patološki kockaju nema, pa sa stručnim utemeljenjem ne možemo procjenjivati ni koliki je ukupni broj osoba s problemom ovisnosti o kockanju (prevalencija), niti koliki je godišnji prirast broja novootkrivenih osoba s problemom ovisnosti o kockanju (incidencija). One uključuju cijeli spektar problema vezanih uz zdravlje (fizičko i mentalno), odnose (obiteljske, prijateljske, u zajednici) te resurse (zaposlenje, financije i kriminalitet), a značajni su i ekonomski i društveni troškovi takve ovisnosti“.[45]

Suočen s ovim novim izazovima, Hrvatski sabor donio je *Nacionalnu strategiju djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine* te naglasio da je kod igara na sreću potrebno napraviti razliku između legalnih i ilegalnih igara, dok unutar legalnih treba uzeti u obzir različite vrste igara koje imaju različiti ovisnički potencijal. Države, naime, ne namjeravaju zabraniti igranje igara na sreću jer je to ekonomski vrlo značajna aktivnost za nacionalne ekonomije, budući da je sudjelovanje u igrama na sreću, unutar zakonskih okvira, izvor prihoda koje država koristi za socijalnu dobrobit. Takva praksa postaje nemoguća ako se te igre odvijaju izvan zakonskih okvira. S druge strane, osobito iz zdravstvene perspektive, ovisnost o kockanju predstavlja trošak koji se ogleda u uključivanju niza sustava u oporavak ovisnika o kockanju (sustava socijalne skrbi, sudstva, zdravstva, financija, itd.). Nacionalna strategija stoga ističe da bi se intervencije na ovom području trebale usmjeriti „na razvoj znanja te edukaciju, oglašavanje, dostupnost i nadzor“,[46] te su naglašene sljedeće mjere: „(1) nadzor i provedba zakonskih odredbi kojima se zabranjuje sudjelovanje u igrama na sreću osobama mlađim od 18 godina; (2) jačanje suradnje i međuinstitucionalne koordinacije regulatornih tijela sa zdravstvenim i socijalnim sustavom; (3) provedba nadzora nad oglašavanjem igara na sreću u Republici Hrvatskoj; (4) analiza i unaprjeđenje postojećeg pravnog okvira s ciljem jačanja mehanizama za osiguravanjem društveno odgovornog priređivanja igara na sreću u Republici Hrvatskoj.“[47]

Osim spomenutih mjera *Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o prostornim i tehničkim uvjetima za priređivanje igara na*

[45] Hrvatski sabor, Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine, *Narodne novine* (2023) 18, 15. veljače, 34-35.

[46] *Isto*, 41.

[47] *Isto*, 41.

sreću u casinima, na automatima i uplatnim mjestima kladionica, propisao je da „(1) u prostoru casina, automat kluba i uplatnog mjesta kladionice priređivač je dužan istaknuti obavijest o odgovornom igranju, o zabrani posjeta i sudjelovanja u igri osobama mlađima od 18 godina, o mogućoj štetnosti od igre i o broju telefona na kojem mogu dobiti stručnu pomoć u vezi s prevencijom ovisnosti o igrama na sreću, te obavijest igračima o minimalnom postotku isplate na automatima od vrijednosti uplate. (2) Igrač koji sudjeluje u igrama u casinu, igrama na automati ma i igrama klađenja može zatražiti isključenje iz igre podnošenjem zahtjeva priređivaču putem obrasca za isključenje, pisanim ili elektroničkim putem, kao i elektroničkim putem neposredno u registar isključenih igrača.“[48]

Hrvatski sabor donio je 11. travnja 2025. godine i *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o igrama na sreću*. Izmjene i dopune usmjerene su na regulaciju igara na sreću na društveno odgovoran način. Ove izmjene uključuju: (1) ograničenje oglašavanja igara na sreću kako bi se osiguralo zaštitu igrača od financijskih gubitaka i povećanje ovisnosti o igrama na sreću; (2) obvezu uklanjanja samoposlužnih terminala u ugostiteljstvu, tzv. kladomata, uključujući prijelazno razdoblje do 1. siječnja 2026. godine; (3) regulaciju novih mjera društveno odgovornog priređivanja igara na sreću te uspostavljanje registra isključenih igrača te (4) ograničenje rada nelegalnih internetskih priređivača. Ove izmjene usmjerene su na poboljšanje društvene sigurnosti i zaštite igrača, kao i na sprječavanje štetnih posljedica za društvenu zajednicu.[49] Sukladno ovom *Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o igrama na sre-*

[48] Marko Primorac, Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o prostornim i tehničkim uvjetima za priređivanje igara na sreću u casinima, na automatima i uplatnim mjestima kladionica, *Narodne novine* (2025) 129, 15. listopada, 12.

[49] Tako se promijenio članak 60. te se ističe da su posjet i sudjelovanje u igrama na sreću koje se priređuju u automat klubovima dopušteni samo osobama koje su se identificirale te se zabranjuje posjet automat klubovima i sudjelovanje u igrama na sreću osobama mlađim od 18 godina. Osim toga nalažu se izmjene u članku 67. te se propisuje da se igre na sreću moraju priređivati na društveno odgovoran način, pri čemu se posebno mora voditi računa o zaštiti maloljetnika, prevenciji ovisnosti o igrama na sreću te zaštiti osobnih podataka sudionika u igrama na sreću. Ističe se da je zabranjeno oglašavanje igara na sreću u svim medijima, sadržajima i na događanjima namijenjenima djeci i mladeži te da je zabranjeno oglašavanje igara na sreću putem interneta, u svim audiovizualnim i radijskim programima te sadržajima elektroničkih publikacija u vremenu od 6:00 do 23:00 sata. Zabranjeno je i oglašavanje igara na sreću u tiskanim medijima. Usp. Hrvatski sabor, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o igrama na sreću, *Narodne novine* (2025.) 72, 23. travnja, 14.

ću pri Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo započeo je s radom 1. kolovoza 2025. godine Registar isključenih igrača.[50]

Postojeća zabrana ulaska osobama mlađim od 18 godina u kockarnice, kasina i druga mjesta za igre na sreću, kao i uspostava Registra isključenih igrača, ipak nije dovoljna te je država dužna omogućiti, uz potporu udruga civilnog društva i vjerskih zajednica, provođenje preventivnih mjera širih razmjera sa svrhom osvješćivanja građana o štetnosti i opasnostima ovisnosti o kockanju, osobito kod mladih ljudi. Iskustvo, naime, govori da zabrana klađenja, kockanja i igara na sreću nije rješenje jer to samo dovodi do ilegalnog kockanja i klađenja te se legalizacija kladionica, kockarnica i drugih mjesta za igre na sreću tolerira prema načelu manjeg zla, odnosno da se izbjegnu ilegalne igre često povezane s kriminalnim organizacijama. Ističe se tako potreba „sustavnog razvijanja mreže državnih institucija i organizacija civilnog društva u sklopu kojih će se osigurati dostupnost i raspoloživost tretmana te socijalna reintegracija rizičnih pojedinaca i grupa, ali i dosljedno primjenjivati i provoditi zakonske mjere, osobito u promoviranju odgovornog priređivanja igara na sreću od strane priređivača te odgovorno igranje na sreću i korištenje interneta“.[51]

Promatrajući ovaj problem iz moralne perspektive, može se reći da je najbolja prevencija odgoj za vrednote koje osobi pružaju smisao života te nema potrebu za iskušavanjem sreće i dovođenjem sebe

[50] Internet: https://www.hzjz.hr/upute-za-podnosenje-zahtjeva-za-iskljucenje (12.03.2026.). Na temelju članka 67.e stavka 8. Zakona o igrama na sreću (*Narodne novine*, br. 87/09., 35/13., 158/13., 41/14., 143/14., 114/22. i 72/25.) ministrica zdravstva, uz prethodnu suglasnost ministra financija, donijela je Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja Registra isključenih igrača. Pravilnikom se propisuje sadržaj i način vođenja Registra isključenih igrača te podaci koje taj Registar mora sadržavati. Registar isključenih igrača je zbirka podataka i informacija, koji vodi Hrvatski zavod za javno zdravstvo, o osobama koje su isključene iz sudjelovanja u igrama na sreću, na vlastiti zahtjev ili putem priređivača igara na sreću koji ima odobrenje za pravo priređivanja igara na sreću na području Republike Hrvatske, ovlaštenog djelatnika Hrvatskog zavoda za socijalni rad, ustanove za zaštitu obitelji, ustanove za zaštitu mentalnog zdravlja i liječenje ovisnosti ili putem tijela koje je nadležno za provedbu zaštitne mjere i posebne obveze izrečene u sudskom postupku. Navedeni Registar uspostavljen je u cilju zaštite osoba koje su u riziku od razvoja problematičnog ili patološkog kockanja ili kod kojih je dijagnosticirana ovisnost o kockanju, a koje se žele samoinicijativno ili na temelju odluke nadležnog tijela isključiti iz igara na sreću. Putem Registra omogućeno je centralizirano isključenje koje je jednako primjenjivo kod svih priređivača igara na sreću u Republici Hrvatskoj. Internet: https://zdravlje.gov.hr/Nacrt pravilnika o sadržaju i načinu vođenja Registra isključenih igrača.pdf (12. 3. 2026.)

[51] Usp. Hrvatski sabor, Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine, *Narodne novine* (2023) 18, 15. veljače, 32.

u opasnost od stjecanja ovisnosti. Sve rečeno zapravo upućuje na potrebu da se država i cijela društvena zajednica, osobito vjerske zajednice, aktivnije uključe u rješavanje ovog problema, ponajviše boljim zakonodavnim odredbama, ali i potrebom snažnije prevencije zagovaranjem i objašnjavanjem koliko je kockanje štetno i opasno.

4. Smjernice za ispovjednu praksu

Sakrament pomirenja nalazi se u samom središtu kršćanskog života, jer omogućuje vjernicima izravan doticaj s veličinom Božjega milosrđa, a istodobno postaje i izvor pravoga duševnog mira.[52] *Katekizam Katoličke Crkve* ubraja ga u *sakramente ozdravljenja* i naglašava kako je Isus Krist, liječnik naših duša i tijela, „htio da njegova Crkva, snagom Duha Svetoga, nastavi njegovo djelo liječenja i spasavanja svojih članova".[53] Teološka refleksija stoga često ističe liječničko obilježje sakramenta pomirenja jer grešniku pomaže da u svojim padovima vidi izraz životne zablude i, još više, znak ljudske slabosti i duhovne bolesti. U svaki sakrament pomirenja (ispovijedi) čovjek unosi sebe, svoju ranjenu dušu i opterećenu psihu. Kada govorimo o ispovijedi ovisnika o kockanju, tada treba imati na umu da je on zapravo u svojevrsnoj mišolovci. Kada jednom počne gubiti, kockar ulaže sve veće svote, sve dok potpuno ne propadne. Previše je uložio da bi mogao stati na pola puta i ide sve do samouništenja. Zavarava samog sebe ne primjećujući da je zapravo upao u klopku iz koje nema više povratka.

Svećenik je često jedina osoba kojoj se ovisnik o kocki može obratiti za pomoć te je on u privilegiranom položaju pomoći mu. Istodobno on je i posrednik Božjeg milosrđa. Svećenik stoga mora biti strpljiv otac koji prepoznaje da je put do kreposti često težak, pun prepreka i opterećen mnogim padovima. Stoga, prva, a možda najvažnija stvar koju svećenik treba učiniti u sakramentalnoj ispovijedi jest ulijevanje nade kod pokornika. Bez obzira na to koliko je duboka rana i brojni prijestupi, svećenik mora potaknuti pokornika da ne gubi nadu. Kako bi ulijevao nadu u pokornika, svećenik treba podsjetiti pokornika na Božje milosrđe i pozvati ga da razmisli o onim trenucima u kojima je uspio prevladati grešne navike. S druge strane, pristupajući sakramentu pomirenja, pokornik već implicitno izražava svoju nadu u Božje oproštenje i preobražujuću snagu Božjeg milosrđa.

---

[52] Usp. Franjo, *Misericordiae vultus*, Zagreb, 2015., br. 17.

[53] *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 1421.

Svećenik je stoga pozvan pomoći ovisniku da, prije svega, ne upadne u napast malodušja zbog svojih padova. Naime, jedan od prvih preduvjeta uspješnog međuljudskog odnosa u svakoj službi koja ima za cilj pomoći drugoj osobi jest sposobnost razumjeti duševno i čuvstveno stanje druge osobe. Svećenik je pozvan iskazati empatiju prema ovisniku, na način da uđe u njegovo duševno i čuvstveno stanje te pokušati iznutra otkriti što se zbiva u njegovoj nutrini. Crkveni dokumenti naglašavaju da treba sve učiniti kako bi se pokornika pomirilo s Bogom. Svećenik je u sakramentu pomirenja pozvan pokorniku navijestiti susretljivu i milosrdnu Božju ljubav, objavljenu u Kristovu uskrsnom misteriju, koji beskrajno nadmašuje čovjekovu grešnost. Svećenik je pozvan hrabriti pokornika, osnažiti njegove dobre nakane i kreposti te u njemu buditi nadu i povjerenje u Božju milost koja se povećava u sakramentu pomirenja.[54]

Nadalje, savjet koji svećenik pruža pokorniku mora uključivati nadnaravna (duhovna) i naravna sredstva kako bi mu pomogao prevladati opaku naviku kockanja. Prije svega, treba potaknuti pokornika da održava rutinu molitve. Molitva obnavlja naše zajedništvo s Bogom i usredotočuje naša srca i umove na ono što je dobro, istinito i sveto. Nadalje, djela pokore pomažu popraviti štetu koju je grijeh prouzročio u nečijem životu. Posebno su potrebna onima koji pate od ovisnosti kockanja. Kocka je, naime, sama po sebi izolirajuća, jer potiče zaokupljenost sobom i potragu za trenutnim zadovoljstvom. Činjenje djela pokore izvlači osobu izvan nje same, prisiljavajući je da uzme u obzir potrebe drugih i brine se za njihove brige. Pokornika koji pati od kompulzivnog kockanja treba potaknuti da čini djela milosrđa za one kojima je to potrebno, posebno za članove vlastitih obitelji ili kruga prijatelja. Ova djela milosrđa razotkrivaju nagomilane godine sebičnosti i zaokupljenosti sobom uzrokovane opetovanim grijehom kockanja. Među naravna sredstva koja ispovjednik može preporučiti pokajniku jest i ograničenje pristupa kockanju elektroničkim sredstvima. Prvi način je potaknuti pokornika da instalira softver za filtriranje interneta na svoje uređaje. Ovi programi blokiraju *web* stranice za kockanje iz nečijeg *web* preglednika, a također mogu pratiti korištenje interneta osobe i ograničiti količinu vremena koje osoba provodi na mreži. Pokajniku treba preporučiti

[54] Usp. Ivan Pavao II., Sakramentalna pokora – žrtva i obnova duha, *Sakrament pokore*, Zagreb, 1997., 64-65. Vidi također: Vladimir Dugalić, *Između svetosti i grešnosti. Lik svećenika - službenika sakramenta pomirenja u svjetlu poslijesaborskih dokumenata*, u: Ivica Raguž, Ivo Džinić (ur.), *Iščekivati i požurivati dolazak Dana Gospodnjeg*, Đakovo, 2009., 367-387.

da se ne koristi internetom kada se osjeća ranjivo ili u iskušenju. Ova naravna sredstva pomažu usaditi disciplinu u nečijem korištenju interneta te stvaraju kreposne navike koje pomažu pokorniku da se odupre iskušenju.

Temeljni preduvjet da bi netko zadobio odrješenje jest *iskreno kajanje*, bol duše i odvraćanje od grijeha, s odlukom ne griješiti više, odnosno, želja za obraćenjem što kod patološkog ovisnika o kocki uključuje i odluku o odlasku na liječenje. U ispovjednoj praksi, međutim, treba postupiti razborito i ne odbiti odrješenje osobi koja se kaje i nastoji se izvući iz pakla kocke. To se ponajviše odnosi na *društvene*, *ozbiljne* i *problem kockare* te takvim osobama treba iskazati Božje milosrđe i dati im podršku, osobito ako shvaćaju težinu svoje grešne situacije i žele promijeniti svoj život. Nije potrebno ustrajavati na tome da kockar ispovijedi točan broj svojih padova, već ga je potrebno ohrabriti da počne suzbijati svoju zlu naviku, odnosno, ukoliko se radi o patološkoj ovisnosti, da poduzme mjere liječenja. Svećenik, naime, mora biti svjestan da čini počinjeni iz grešne navike nisu u potpunosti slobodni te da naglasak treba staviti na suzbijanje zle navike, a kockara ovisnika suočiti s odgovornošću što je dopustio stvaranje takve ovisnosti.[55] U ispovjednoj praksi, osim kajanja, važno je uočiti radi li se o prigodnom, povremenom kockanju ili o kockaru koji je stekao zlu naviku, odnosno, radi li se o kockaru koji je stekao patološku ovisnost. Iz moralne perspektive važno je razlikovati kojem tipu kockara pokornik pripada te razlikovati one grešnike koji *prigodno* ponavljaju isti grijeh, ali bez stjecanja grešne navike, od onih koji su ponavljajući grijehe iste vrste *stekli zlu sklonost* ili naviku (habitus) prema tim grijesima, odnosno, upali u patološku ovisnost o kockanju ili se pak radi o profesionalnim ili kriminalnim kockarima.

Ako pokornik ispovijeda da prigodno upada u grijeh kockanja, odnosno ponavlja isti grijeh, ali bez stjecanja grešne navike, ukoliko se iskreno kaje treba mu udijeliti odrješenje. To se odnosi ponajviše na ozbiljne društvene kockare koji se prepuštaju hazardnom kockanju i često izgube znatnu svotu novca ili pak na problem kockare. Stoga, i u slučajevima kada pokornik koji prigodno ponavlja isti grijeh kockanja, ali bez stjecanja grešne navike, a možda ne pokazuje dovoljno očito kajanje zbog učinjenoga grijeha ili nije iz tko zna kojih razloga uspio doseći konačnu odluku da napusti grijeh, crkveni dokumenti ističu da je uvijek bolje proglasiti odrješenje

[55] Usp. Ivan Pavao II., Sakramentalna pokora – žrtva i obnova duha, *Sakrament pokore*, 63-64.

sub condicione nego uskratiti odrješenje i pomirenje s Bogom. To se, međutim, ne može primijeniti na slučajeve kada pokornik koji se odao kocki, zanemarivši duhovna sredstva, tijekom duljeg vremena prigodno pada u isti grijeh, a da pritom ne pokazuje nikakvu žalost zbog počinjenoga grijeha.[56]

Vrijedno je spomenuti i slučaj kada netko, u svjetlu iskustva o vlastitoj slabosti, drži sigurnim svoje buduće padove te postane malodušan, izjavljujući ispovjedniku da nije dovoljno raspoloživ za istinsko kajanje i zadobivanje sakramentalnog odrješenja. Može se dogoditi i da netko daje istinski prostor Božjoj milosti, ali olako očekuje da će je zadobiti bez suradnje koju Bog zahtijeva s ljudske strane. U tim slučajevima ispovjednik treba dati odgovarajući lijek te, osobito onima koji su paralizirani nepovjerenjem u snagu Božjeg milosrđa, objasniti da svijest o vlastitoj nestalnosti ne znači da se mora pomiriti s izvjesnošću ponovnog pada. Naprotiv, Božje milosrđe treba pokorniku dati novu snagu da se suoči s vlastitom slabošću i grešnošću.

Kada se radi o *recidivu*, osobi koja poslije ispovijedi ponovno upada u grijeh kockanja zbog grešne prigode koja je potiče na grijeh ili joj neke okolnosti pružaju priliku da ponovno sagriješi, takvu osobu može se odriješiti samo ako se stekne uvjerenje da se može vjerovati njezinoj odluci da će napustiti priliku za grijeh. Recidivom nazivamo onoga koji je ispovjedio isti grijeh već više puta, a uvijek na isti način pada. Međutim, iako je stekao zlu sklonost griješenja, to ne znači da nužno ima i naviku ponavljanja istoga grijeha. Ako netko tijekom nekog razdoblja upotrebljava sredstva od ispovjednika naređena i bori se protiv napasti, makar poslije ponovno upao u isti grijeh, nije pravi recidiv. U tom smislu, i recidiva kojega se razborito drži raskajanim uvijek se može odriješiti, jer se treba nadati većem plodu iz milosti sakramenta nego iz odgode odrješenja. Za valjano i dopušteno sakramentalno odrješenje ne traži se drugo nego da je pokornik stvarno raspoložen i kaje se za svoje grijehe, odnosno za pravo raspoloženje (kajanje i odluku ne griješiti) ne traži se nužno budući popravak, niti nju sprečava predviđanje budućeg ponovnog pada. Međutim, ako je netko već nekoliko puta zadobio odrješenje, uz prethodno obećanje da će priliku za grijeh napustiti, a ništa nije poduzeo da je napusti, već je ponovo pao, takvu osobu se ne smije odriješiti dok se ne odrekne grešne prilike.[57]

---

[56] Usp. Marin Srakić, *U Krista zagledani*, Sabrana djela, sv. 3, Đakovo, 2013., 452.

[57] Usp. *Isto,* 449-450.

Kada se radi o osobama koje su ponavljajući grijeh kockanja stekle zlu naviku, poput *problem kockara,* i tada se preporučuje da treba takvoj osobi udijeliti odrješenje, iako možda nije pokazala nikakva popravka ili ozbiljno obećala popravak. Zla navika, koje se nastoji osloboditi, nije grijeh, nego sklonost grijehu te je očekivati da će milost sakramentalnog odrješenja pomoći pokorniku ustrajati u svojoj nakani oslobađanja od ove navike. Puno je teži slučaj ukoliko se radi o pokorniku koji je stekao *patološku ovisnost* o kockanju. U tom slučaju odrješenje se može dati samo ukoliko obeća da će promijeniti svoj život i zatražiti stručnu pomoć jer se radi o bolesti te nije sposoban sam se izvući iz stečene ovisnosti.[58] Osobitu poteškoću predstavljaju *profesionalni* i *kriminalni* kockari koji su na nepošten način stekli dobitak na kocki. U tim slučajevima, osim kajanja i odluke da će promijeniti način života, potrebno je zatražiti i obvezu povrata ili restitucije za nanesenu štetu. Ako je netko drugoga okrao ili mu načinio štetu, nije dovoljno pomiriti se s Bogom, pokajati se i ispovjediti. Postoji stroga obveza povrata te tko je ne prihvati, ne može dobiti oproštenje. Restitucijom ili povratom ispravlja se nepravda i šteta koja je nepravedno nanesena, odnosno ispravlja se narušeni pravno-moralni red.

Umjesto zaključka

U mnogim starijim, ali i suvremenim priručnicima moralne teologije nećemo pronaći govor o kockanju, klađenju ili drugim oblicima igara na sreću. Ukoliko se ovo pitanje obrađuje, tada je to u okviru govora o kreposti pravednosti i poštivanju odredbi ugovora, odnosno poštivanja sedme Božje zapovijedi: „Ne ukradi!“ Kršćanska tradicija, pozivajući se na određene biblijske tekstove, smatrala je da igre na sreću same po sebi nisu moralno zlo ukoliko su oblik društvene zabave u okvirima kreposti umjerenosti, odnosno ukoliko se poštuje ugovor kojim se stranke obvezuju da će dati pobjedniku nagradu, isključujući svaki oblik prijevare i prijetvornosti. Međutim, kockanje, klađenje i drugi oblici igara na sreću danas postaju ozbiljan društveno-socijalni problem jer mnoge osobe, u želji za brzom zaradom, upadaju u oblike patološke ovisnosti, što potiče i mnoga druga neprihvatljiva ponašanja poput grabežljivosti, pohlepe, itd. Izgubio se izvorni smisao društvene igre, što posljedično zahtijeva i preispitivanje tradicionalne moralne prosudbe. Stanje ovisnosti o kocki urušava, naime, dostojanstvo osobe, a nerijetko dovodi i do gubitka imovine, dovodeći cijele obitelji na rub siromaštva. Ovi-

[58] Usp. *Isto*, 448-450.

snost o kocki i klađenju urušava sve obiteljske i društvene odnose jer ovisnik upada u sve veće dugove iz kojih često nema izlaza te nerijetko pribjegava lažima, krađama, prijevarama. Osobito zabrinjava sve veća dostupnost igara na sreću, osobito internetsko klađenje, jer dovodi do porasta broja ovisnika o kocki, osobito među mladom populacijom.

U moralnoj prosudbi osobe koja je zarobljena ovakvom ovisnošću potrebno je stoga uvidjeti u kojoj je mjeri ona izgubila moć kontrole, odnosno u kojoj mjeri je smanjena kritičnost subjekta i oduzeta sloboda izbora i sposobnost odlučivanja. Kao i slučajevima drugih oblika ovisnosti stečena je grešna navika te se može govoriti o moralnoj odgovornosti barem *in causa*, odnosno važno je prosuditi koliko je ovisnik odgovoran za stjecanje navike i u kojoj mjeri je mogao predvidjeti štetne i grešne posljedice stečene navike. Ovisniku se, naime, *ne može pripisati aktualna volja* u činima koje izvršava, jer se radi o bolesniku, i njegova osobnost nije više slobodna: on osjeća neodoljivu privlačnost prema kockanju. Međutim, ovisnik o kockanju nije oslobođen moralne odgovornosti za svoje stanje te je dužan zatražiti pomoć i pristupiti procesu liječenja. Međutim, ukoliko netko nakon liječenja ponovo nastavi s kockanjem tada se takvu osobu mora smatrati potpuno *odgovornom* za sve posljedice. Međutim, moralne odgovornosti nisu oslobođeni vlasnici kockarnica i prostorija za igre na sreću, kao i sredstva društvenog priopćavanja koja svojom promidžbom potiču kockanje te na određeni način utječu na sve veći broj ovisnika. U ispovjednoj praksi treba pak postupiti razborito i razlučiti o kakvom kockaru se radi te ne odbiti odrješenje osobi koja se kaje i nastoji se izvući iz pakla kocke. Takvoj osobi treba iskazati Božje milosrđe i dati joj podršku, što se ne može reći za osobu koja ne želi shvatiti težinu svoje grešne situacije i ne želi promijeniti svoj život. U pojedinim slučajevima, kada se radi o patološkim kockarima, odrješenje od grijeha mora se uvjetovati obvezom pristupanja liječenju ili pak restitucijom ukoliko je drugome nanesena velika šteta i nepravda.

MORAL JUDGMENT OF GAMBLING

Abstract

Games of chance are not morally wrong in themselves if they are a form of social entertainment within the virtue of temperance—that is, if the agreement by which the parties commit to giving a

prize to the winner is respected, excluding any form of deceit or fraud. However, gambling, betting, and other forms of games of chance have today become a serious social issue, as many individuals, in pursuit of quick profit, fall into forms of pathological addiction. The original purpose of social play has been lost, which consequently calls for a re-examination of traditional moral judgment. Indeed, addiction to gambling undermines a person's dignity and often leads to the loss of property, bringing entire families to the brink of poverty. Gambling and betting addiction destroys all family and social relationships because the addict falls into increasing debt, from which there is often no escape, and frequently resorts to lies, theft, and fraud. In morally assessing a person trapped in such addiction, it is necessary to consider the extent to which they have lost control, that is, to what degree their critical judgment and freedom of choice and decision-making have been diminished. As with other forms of addiction, a sinful habit has been formed, and one can speak of moral responsibility in causa, meaning it is important to assess how much the addict could have foreseen the harmful and sinful consequences of their acquired habit. The addict cannot be said to act with full deliberate will, as they are ill and their personality is no longer free: they feel an irresistible urge to gamble.

However, a gambling addict is not exempt from responsibility and is obliged to seek help and begin the healing process. If someone, after treatment, resumes gambling, that person must then be considered fully responsible for all consequences. In the practice of confession, it is necessary to act prudently and discern what kind of gambler one is dealing with, and not deny absolution to someone who is repentant and striving to escape the hell of gambling. Such a person should be shown God's mercy and offered support—something that cannot be said for someone who refuses to acknowledge the gravity of their sinful state and does not wish to change their life. In certain cases, when dealing with pathological gamblers, absolution from sin must be conditioned upon the obligation to undergo treatment or to make restitution if significant harm or injustice has been caused to others.

Keywords: gambling, moral judgment, addiction, responsibility, confession, absolution